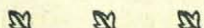

letjes". En als er geen knolletjes zijn, gaat daarmee dan gepaard het vormen van rijpe zaden? Over eenige weken kunnen wij daarmee beginnen. Wanneer ge nu een plant vindt zonder okselknolletjes, ruk die dan niet uit. Breng hem, zoo noodig met een flinke pol, over naar een veilige plaats. Dan komt het er op aan, te zien of er rijpe vruchten en goede zaden komen. Die zaaien we uit, en wanneer die dan weer knollooze, zaadvormende speenkruidjes leveren, dan zijn we zoover, als we vijftig jaar geleden hadden behooren te komen.

Daarna is er nog iets te doen en wel, na te gaan of die zaadvormende speenkruidjes beter op insectenbezoek zijn ingericht dan die andere en of ze een andere standplaats hebben. Wie speelt het klaar?

JAC. P. TH.

VOOR DE HOUTWALLEN.

Houtwallen, heggen, hakhoutstrooken, tuinwallen, wildwallen, engwallen, eschwallen, schapendriften, buurtwegen, Hessenwegen, dat zijn allemaal dingen die ons dierbaar zijn om hun treffende schoonheid, hun cultuurhistorisch belang. Ook zijn velen ervan niet zoo „verouderd", dat ze thans geen nut meer zouden hebben. Ik bedoel het nut, dat uit te drukken is in guldens.

Want het feit dat ze ons „dierbaar" zijn, beteekent ook een nuttigheid. Zij behooren tot het „brood des levens", zij schenken poëzie ook aan hen, die zich daarvan niet bewust zijn en poëzie is even „nuttig" als vitaminen. Laat ons nu niet denken, dat dit moois alleen gezien, gewaardeerd en gezocht wordt door de „natuurminnaars" (griezelig woord) of door de stedeling, die ontspanning zoekt. Ieder kind, en vooral het plattelandskind is gevoelig voor bloemen en dieren en voor de mooie wandeling, voor zwerven over land en water, voor avontuur waar de verbeelding vrij spel heeft, voor roeien en zwemmen, visschen, nestjes zoeken en tol heffen van fruit en dergelijken. Zeventig jaar geleden deed ik daar vlijtig aan mee. De tijden zijn nu anders en misschien zijn de ruwe kantjes van dat jeugdbedrijf nu wat bijgeslepen. Wij waren ons destijds niet bewust van de beteekenis van ons doen, ook niet van de verteedering, wanneer we bij de Snellenbrug pollen welriekende viooltjes uitstaken met een „soldatenmes", zoo dat de pol juist paste in een bloempotje en dat ging dan zorgvuldig mee naar huis. Zoo leven thans ook nog duizenden kinderen op het platteland en we doen wanhopige pogingen, om de stadskinderen een passend equivalent hier voor te bezorgen.

De opgroeiende jeugd kan gaandeweg soms hiervan vervreemden, maar bij het meerendeel der menschen blijft deze eenvoudige natuurliefde bestaan. Haast ieder dorp heeft zijn geliefkoosde wandelingen. Men moet wel goed opletten, om daar een juisten kijk op te krijgen. Een toerist die Den Burg op Texel bezoekt, krijgt licht den indruk dat de geliefkoosde wandeling daar bestaat in eenige malen een „burgje om", dus een stadswandeling, gelijk aan het Kalverstraatje van den Amsterdammer. Maar toen ik vijftig jaar geleden op Texel kwam wonen en navraag deed naar mooie wandelingen, werden mij er dadelijk een dozijn opgedischt over de heuvels en door

lage landen, naar het duin en door het duin, meestal langs intieme paden met staphekjes en vondertjes en altijd met inbegrip van een aardige partij van boom en struik en kreupelbosch. Daar werd geen ophef van gemaakt. Ook vrees ik dat ze in de „gidsen” voor Texel niet eens alle genoemd worden. Dat is heel jammer, want een van de mooiste wandelingen is door een hardvochtig gemeentebestuur snood bedorven door vuilstorting in een prachtig wietje. Het was de eerste zondagmiddagwandeling die ik op Texel deed in Januari 1890 onder geleide van de oude de Braal, hoofd der school, iemand die thans in het geheel niet in aanmerking zou komen voor lid der Natuurhistorische, Ornithologische, Mycologische, Botanische etc., etc. Vereeniging, maar als gewoon beschaafd mensch de bekoring onderging van het mooie landschap. Zoo zijn er duizenden, maar het levendigst gevoel vindt ge bij de vrouwen en kinderen.

Ik zou hierover nog verder kunnen uitweiden, doe dat misschien later nog wel eens, maar nu heb ik dit alvast noodig voor het opmaken van de balans ten behoeve van een beslissing of de houtwallen e.d. al dan niet moeten worden opgeruimd.

Want al dat moois staat op de nominatie om te worden opgeruimd teneinde ons volk te helpen voorzien van het allernoodigste: voeding, kleding, huisvesting. In een boek, dat nog niet vergeten is: „Het Werkende Land” kunt ge lezen dat „wij” niet zullen rusten eer de laatste vierkante centimeter van den Nederlandschen bodem dienstbaar is gemaakt aan de productie.

Het eerste en voor mij belangrijkste argument voor het behoud der houtwallen is hun schoonheid en hun cultuurhistorisch belang. Dit geldt dár niet alleen voor enkele uitverkorenen, maar voor ons heele volk en allereerst voor de plaatselijke bevolking zelve. In de zand- en grindstreken van ons land vinden wij hier en daar oude houtwallen, die het gebracht hebben tot een monumentale begroeiing met eiken of dennen, verrijkt met al het heestergewas, dat bij die boomen behoort en ook nog de grondflora van varens en bloemen, primula's, anemonen en lelietjes van dalen incluis. Daarnaast zijn er van bescheidener aard, doch niet minder mooi: met taxus, hulst, lijsterbes, Geldersche Roos, sporkenhout, wegedoorn, bramen etc., etc. Uit dit alles blijkt, dat die houtwallen verzorgd worden door de vogels, die er ook komen broeden. En dat zijn lang niet allemaal musschen, zooals de houtwallenvervolger wel eens beweert. De wildwal in het Natuurmonument Veluwezoom heeft een prachtige begroeiing van Gaspeldoorn. Andere grenswallen zijn bezet met eeuwenoude eikenstrubben en daaronder zoeken wij naar Zevenster en Zweedsche kornoelje.

O, wat zou het een goede en waardige en nuttige bezigheid zijn voor N.J.N.ers e.d., eens een goede verhandeling te geven over houtwallen in Brabant, Limburg, Gelderland, Salland, Twente, Drente, Westerwolde, het Oosten van Friesland en het duingebied. We kunnen er enkele befaamde heggen bij nemen, vooral langs de groote rivieren.

Voorts geldt als argument voor het behoud der houtwallen hun functie als windscherm. Wij bepleiten zelfs den aanleg van nieuwe houtwallen en boschstrooken in de groote kale ontginningen, zooals die er maar al te veel ontstaan en waaraan tot nu toe

weinig aandacht is geschonken. De Zuiderzeepolders komen hiervoor ook in aanmerking. Gelukkig is iedereen ervan overtuigd dat wijzelf, het vee en de cultuurgewassen die windschermen noodig hebben. Wie flinke afstanden in ons land fietsend of loopend heeft afgelegd, weet hoe heerlijk het is, bij straffen wind eens in de beschutting te komen van een strook heesters of hakhout al is die slechts een paar meter breed en zelfs in den winter bladerloos. De besparing aan tijd en energie zou zelfs in guldens te berekenen zijn. Ook het vee laat duidelijk zijn welgevallen blijken. En de plantengroei profiteert eveneens.

Fig. 1. Een oude houtwal in Gelderland.

Foto-Archief Rana.

In de windschaduw van een kleine groep van boom en struiken ontstaat een microklimaat, dat gunstig afsteekt bij de dikwijls barre omgeving. Mooi en overtuigend zien wij dat in de duinen en andere zandverstuivingen en ook elders. Het is wel van belang, de uitgestrektheid van zoo'n microklimaat te bepalen.

Het spreekt vanzelf, dat een landschap met veel van die bosch- en hagen- en houtwalgroepen over het geheel een milder klimaat zal hebben met een gunstigen invloed op den plantengroei. Voor Denemarken en Hongarije is dat onder cijfers gebracht. Daar zijn verbeteringen geconstateerd tot 34% toe, haast ongelooflijk. Met 10% zouden wij ook al tevreden kunnen zijn en daarmee alleen zouden wij ertoe moeten komen windschermen van houtgewas in onze boomlooze landbouwstreken aan te

leggen. Want als wij 5% van de beschikbare ruimte daaraan wijdden, dan waren wij al klaar; met minder ook nog wel.

Met zulk een bescherming zouden niet alleen de gewassen in hun groei en bloei minder door den wind worden geschaad, maar ook de bodem zelve zou behoed zijn tegen al te sterke verdroging aan de oppervlakte, en ook tegen verstuiving. Hoe hevig die zijn kan, hebben wij ondervonden in het voorjaar van 1942. Nu beweert Ir. Bijhouwer in zijn artikel in het Tijdschrift der Nederlandsche Heidemaatschappij, dat dit verstuivingsgevaar in Nederland lang zoo groot niet is als in Hongarije, doordat wij met onzen gemiddelden regenval van 700 cm. per jaar altijd meer kans op een vochtigen bodem hebben dan Hongarije met slechts 400. Maar met gevallen als dit is het niet heelemaal veilig, te rekenen met gemiddelden. Het komt er op aan hoe de regenval over het heele jaar is verdeeld en nu komt het bij ons dikwijls genoeg voor, dat wij in Maart, April en Mei perioden hebben van groote droogte. De gemiddelden voor die maanden zijn nog zoo kwaad niet, maar zij vervallen helaas maar al te vaak in uitersten. Ook is 700 lang niet overal in ons land het gemiddelde. Voor Kampen en omstreken ligt het dichterbij 600 en wij hebben dan ook in den Noordoostpolder reeds, zoo nat als hij in den ondergrond ook was, al heel respectabele zand- en stofstormen aan de oppervlakte beleefd. Wij mogen het dan ook zeker met de noodzakelijkheid van bescherming tegen den wind niet al te luchtig opvatten.

In den winter hebben wij doorgaans een overmaat van neerslag, maar de huidige opvatting van de landbouwbelangen brengt mede, dat die zoo spoedig mogelijk geloozd wordt langs genormaliseerde beken en riviertjes en opzettelijk gegraven afvoerkanaalen. Hierdoor komen de hogere gronden in het voorjaar eerder droog te liggen. Dat is alles goed en wel, maar dan hebben wij ze ook te helpen tegen de nadeelen van een te geringe regenval in lente en voorzomer. Ongetwijfeld vraagt deze zaak nog een uitgebreid en onbevooroordeeld onderzoek in ruimte en tijd.

Ir. Bijhouwer is een groot bewonderaar van de houtwallen en geeft een aantrekkelijke schets van het inderdaad zeer fraaie landschap in de Zevenwolden, zooals het daar vroeger was. Nog pas dertig jaar geleden werd ik daar ook getroffen door de groote bekoorlijkheid van de streek tusschen Oosterwolde en Wolvega. Overal langs den weg rijke, rijpe oude woud-vegetatie en dat alleen te danken aan die houtwallen. Bijhouwer, de rekening opmakend, meent tot zijn spijt, dat die toch ten nadeele van de houtwallen uitvalt. Ik zou meenen, dat hij de strijd te vroeg opgeeft. |

Dan is er nog de kwestie van de schaduw. De houtwallen en de wegbeplanting zouden den landbouw schaden door aan de planten in de nabijheid licht te benemen. Ook dit geval is niet zoo heel eenvoudig. De behoefte aan licht is voor de planten heel verschillend en men zou desnoods passende gewassen voor die schaduwstrooken kunnen kiezen. Ook treft het heel plezierig, dat we voor de bescherming tegen den wind onze houtstrooken moeten aanleggen in de richting Noord-Zuid. Dat maakt voor het omliggend land het gevaar voor ernstige beschaduwning alweer geringer. Ook hier is nader onderzoek welkom en dat zeker ook omtrent het gevaar voor nachtvorst. De houtwallen zouden door hun windstuwing de spuiing van

nachtelijke koude-luchtbezinksels beletten. Ook hier wilde ik wel meer van weten.

Wanneer wij informeeren bij de landlieden, dan krijgen wij van deze speciale tegenslagen, die zoo duidelijk in het oog vallen alles en nog wat te hooren. Het is ook heel best te begrijpen, dat de al te voorbarige adviezen van landbouwconsulenten in vorige jaren bij de boeren zelve het vooroordeel tegen de houtwallen hebben versterkt. Ook waren zij zeer toegankelijk voor het argument, dat de ruimte der houtwallen, heggen e.d. voordeelijker gebruikt kon worden voor de teelt van productieve gewassen. En zoo streven wij dan naar een boomloos, struikloos, prikkeldraadpaaltjes-landschap. Hoogstwaarschijnlijk onnoodig, alleen omdat het groote nut van het netwerk van houtgewas te gering wordt geschat.

[Hoe ver strekt de beschutting zich uit, die een windscherm verschaft? Het heet, dat de diepte der bescherming gelijk is aan het drievoudige van de hoogte van het windscherm. Of dat klopt met de ervaringen van zeilers, die in de luwte van een oeverbegroeiing geraken, weet ik niet. Let ook eens op „glad water” in zoo’n luwte.

Er is heel veel, waar we op kunnen letten. Vooral op de begroeiing vlak naast de houtwal. Langs de „tuunwoaltjes” op Texel is de begroeiing vaak het weelderigst vlak bij den wal. Welke soorten van planten gedragen zich zoo? Maar heel moeilijk is het, uit te maken of eenzelfde plantensoort in overigens gelijke omstandigheden beter groeit in een beschermd, dan in een onbeschermd gebied. In het groot moeten oogstcijfers het uitmaken.

Een onderzoek is moeilijk en veelomvattend. Over de beslissing maak ik mij geen zorgen, indien de Commissie een behoorlijke waarde toekent aan de „imponderabilia”: de schoonheid en de vreugde voor iedereen, oud en jong. Daarover mag niet te licht worden geoordeeld.

Gelukkig toont ons Departement van Opvoeding, Wetenschap en Cultuurbescherming ruime opvatting en groote activiteit in het belang van het Nederlandsche Landschap. Het heeft nu een mededeeling gepubliceerd, waarin er op wordt gewezen, dat houtwallen, heggen en in het cultuurlandschap verspreid staande boschjes en boomgroepen niet alleen zeer aantrekkelijke elementen in het landschap vormen, maar tevens een nuttige functie vervullen, doordat zij het verstuiven van akkergronden, waardoor vaak groote schade wordt aangericht, op doeltreffende wijze tegengaan. In verband hiermede wordt in herinnering gebracht, dat het op grond van de bodemproductiebeschikking verboden is, houtwallen en houtopstanden te kappen of te rooien zonder vergunning van den productiecommissaris voor den boschbouw en de houtteelt te Utrecht.

Deze zaak berust thans dus bij ons onvolprezen Staatsboschbeheer. Dat zal, hoop ik, waken voor het behoud van de oude wallen en heggen, zelfs tegen eventueel al te onberaden activiteit van Waterstaat. En wanneer dan nog in beginsel besloten kan worden tot den aanleg van nieuwe windschermen en ameniteitsaanplantingen, dan kunnen wij gerust zijn.

JAC. P. THIJSSE.